

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

(Kísérletképpen könyvismertetéseink egy részéhez kis bibliográfiát adunk. Felsoroljuk a szerzőről szóló műveket, az író néhány más könyvét és esetleg a tárgykörről foglalkozó egyéb irodalmat is. Ezek a kis bibliográfiák teljességre egyáltalában nem tartanak igényt. Segédeszközlül szánjuk a könyvek ajánlásához. Kérjük könyvtárosainkat, írják meg, hasznukat veszik-e.)

POLITIKAI MŰVEK

LENIN MŰVEINEK 6. KÖTETE

Szakra

Lenin Műveinek 6. kötete az 1902 január—1903 augusztus között írt munkákat foglalja magában. Ebben az időszakban folyt az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusának előkészítése. Lenin különös figyelmet szentelt annak, hogy eszmeileg minden tekintetben marxista, az akarat és a cselekvés egységével acéltömbbé forrasztott pártot hozzon létre, s kiűzze a pártból az ingadozó, kishitű, a burzsoáziával alkudozni akaró elemeket. Ehhez azonban arra volt szükség, hogy az OSZDMP programja a munkásosztály igazi forradalmi pártjának programja legyen.

Az »Anyag az OSZDMP programjának kidolgozásához« c. rész tartalmazza Leninnek a Plehanov által kidolgozott tervezethez fűzött megjegyzéseit, amelyekben leleplezi Plehanov elvi következetlenségét, kijavítja a programtervezet hibáit. Lenin következetes harcával elérte, hogy a végleges programtervezetbe bevették a legfontosabb pontot: a proletárdiktatúráról szólót, hogy a program világosan rámutat a munkásosztály vezető szerepére a forradalomban, s hogy külön hangsúlyozza a párt proletár jellegét.

Oroszország akkori viszonyai között és a proletariátus sikeres harca szempontjából rendkívül nagy fontosságú volt a parasztság kérdése. A 6. kötetben közölt anyagok közül számos munkában foglalkozik Lenin az agrárkérdés kidolgozásával. Ezek között is kiemelkedő helyet foglal el »Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja«, c. írás, amely tulajdonképpen kommentár a II. kongresszusra készített programtervezet agrárrészéhez. Ebben a munkájában Lenin kifejti a marxista agrárprogram olyan alapvető

tételeit, mint a proletariátus hegemoniája, a föld nacionalizálása stb. »A falusi szegénységhez« c. brosúra, amely Leninnek a parasztok számára írt népszerű munkája, közérthető formában fejt ki az agrárprogram tételeit és megmagyarázza a falusi osztályharcról szóló marxi tanításokat a falusi népesség négy rétegére (a földbirtokosok, a paraszti burzsoázia, a középparasztság és a félproletárok a proletárokkal együtt) vonatkozó konkrét adatok alapján.

A munkás-paraszt szövetség helyes (tehát marxista alapokon való) politikájához elengedhetetlenül szükséges volt, hogy mennél kisebbre szorítsák a szociálforradalmárokat — eszerek — antimarxista pártjának eszmei és politikai hatását a parasztság között. Ezért Lenin több írását szentelte az eszerek elleni harcnak. A »Forradalmi kalandorkodás«, »A legfőbb tézis az eszerek ellen« és számos más, a 6. kötetben közölt lenini munka kimutatja az eszerek elméletének és taktikájának tarthatatlanságát, és bebizonyítja, hogy az eszerek hátráltatják a parasztság felszabadulását.

A kötetben több cikk foglalkozik a nemzeti kérdés marxista elméletének kidolgozásával és a kispolgári és burzsoá nacionalizmus elleni harccal (mint pl. a »Szüksége van-e a zsidó proletariátusnak önálló politikai pártra?« c. cikk), valamint a burzsoá liberalizmus elleni harccal.

Azok az írások, amelyeket Lenin Műveinek 6. kötete közöl, nemcsak az SZKP történetének mélyebb tanulmányozását teszik lehetővé, hanem segítségünkre vannak abban is, hogy jobban megértsük és elsajátítsuk a marxizmus-leninizmus tanításának olyan alapvető kérdéseit, mint a pártról, a munkásosztály vezető szerepéről és a parasztságról szóló tanításokat. (V. I.)

Eddig megjelentek az 1, 2, 3, 4, 5, 21—33. kötetek.

Sztálin: Leninről. Beszéd a kreml-i katonai tanfolyam hallgatóinak emlékestjén 1924. június 28. Bp. Szakra 1950. 55. (1) p. (Marxizmus-leninizmus kiskönyvtára, 36.)

J. M. Zsukov:

A TÁVOL-KELET A NEMZETKÖZI POLITIKÁBAN

Szikra

Napjainkban a nemzetközi politika egyik kulcskérdése a távolkeleti kérdés, amelynek megértéséhez, tanulmányozásához igen nagy segítséget nyújt ez a mű, amely 1870-től napjainkig részletes áttekintést ad a távolkeleti problémáról.

A mű a távolkeleti helyzet elemzését annál a korszaknál kezdi, amelyet Lenin a gyarmati világpolitika sajátos korszakának nevez, amikor a gyarmati politika erősödése, a gyarmatokért folytatott harc kiéleződése a legjellemzőbb jelenség.

A könyv szerzői munkaközösségének sikerült úgyszólván a legapróbb részletekig bemutatnia a távolkeleti helyzetet, annak alakulását, az imperialista hatalmaknak a Távol-Kelet népeivel szemben követett rablópolitikáját és egymásközi marakodását, ugyanakkor azonban a lényeg sehol sem vész el a részletek között. Olvasásakor mintha csak Lenin imperializmusról írt művének lapjai elevenednének meg előttünk, konkrét tényekkel alátámasztva. Plasztikusan domborodik ki mindenütt az egyenlőtlen fejlődés következménye — az újonnan feltörő agresszív hatalmak — az Egyesült Államok, Németország és Japán — mohó törekvése a gyarmati rablásra és a világ újrafelosztására.

A mű rendkívül részletesen foglalkozik az Egyesült Államok távolkeleti politikájával, és azt sokoldalúan megvilágítja. Különösen világosan kitűnik, hogy az Egyesült Államok kezdettől fogva hogyan igyekezett más népeket felhasználni terjeszkedő célkitűzései megvalósítására, amit ma is lépten-nyomon tapasztalunk. A mű megvilágításában érthetővé válik előttünk az Egyesült Államok mai távolkeleti politikája minden vonatkozásában.

Rendkívül fontosak azok a fejezetek, amelyek a Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak a távolkeleti népek nemzeti felszabadító mozgalmára gyakorolt hatásával foglalkoznak. A szerzők kezdettől fogva bemutatják a népi erők harcát az imperialista terjeszkedés ellen, e harc fokozatos erősödését, s azt, hogy — különösen Október hatására — hogyan válnak a távolkeleti népek aktív hatóerővé a nemzetközi küzdőtéren. A Szov-

jetunió harca a békéért, a Szovjetunió erejének növekedése szintén igen erőteljesen kidomborodik; ez olyan tényező volt, amelyen hajótörést szenvedtek az összes imperialista próbálkozások és ma még inkább olyan tényező.

Mindenki számára, aki tanulmányozni akarja, meg akarja érteni a mai távolkeleti helyzetet, nélkülözhetetlen ez a nagyszerűen megírt monográfia. (Auer Kálmán.)

Avarin: *Harc a Csendes-Oceánért*. Ford. Kerek Ernő. Bp.: Szikra 1950. 565 p. 3 térkép.

Ejduz, H. T.: *Az amerikai imperializmus gyarmatosító politikája Japánban*. Bp.: Szikra 1950. 48 p. (Nemzetközi kérdések 24.)

Gömöri Endre: *A Japán imperializmus és új gázdál*. Bp.: Szikra 1952. 277, (1) p.

A Szovjetunió és az amerikai intervenció Koreában. (Okmányok) Bp.: Szikra 1950. 148, (2) p. (Nemzetközi kérdések, 41.)

Lemin, J.: *A brit birodalom válságának kiéleződése a második világháború után*. Bp.: Szikra 1953. 551 p.

A. Berjzokkin:

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK — A SZOVJET-OROSZORSZÁG ELLENI KATONAI INTERVENCIÓ TEVÉKENY SZERVEZŐJE ÉS RÉSZVEVŐJE (1917—1920).

Szikra

Berjzokkin Sztálin-díjjal kitüntetett munkájában a katonai intervenciók időszakát tárgyalja, s bemutatja, hogy az Egyesült Államok már a fiatal Szovjet Köztársaság megalakulásának első percétől a dolgozók hazájának megsemmisítésére tört. Mint a szovjet rend és nép kérelmes ellensége, mindent elkövetett, hogy megdönthesse a világ első szocialista államát. Ehhez a beavatkozáshoz a legkülönfélébb módszereket — »missziókat«, gazdasági »segélyt«, gazdasági nyomást — használta fel. Amikor ezek az első kísérletek kudarcba fulladtak, nyíltan vagy leplezett formában támogatni kezdte a fiatal Szovjetállam belső és külső ellenségeit. Ebben a primhegedűs szerepét az amerikai diplomáciai kar játszotta. Az első világháború befejezése után a párizsi »békekonferenciát« is arra használták fel, hogy frontot szervezzenek a Szovjetállam ellen, megszervezzék a fehérgárdista bandák fegyveres támogatását, az antant katonai intervencióját. Az Egyesült Államok minden rendelkezésére álló eszközzel tevékenyen részt vett ezek-

ben az intervenciókban, északon, keleten, délen és nyugaton egyaránt. Közben visszautasította a szovjet kormány minden békés törekvését, s hallani sem akart arról, hogy megteremtsek a normális diplomáciai és gazdasági kapcsolatokat a két ország között. Sőt, az antant két kudarcba fulladt hadjárata után újabb, immár harmadik hadjáratot szervezett, amelyben a páнок Lengyelországát és Vrangelt, a Szovjetállam dühödtt ellenségét használta fel. Hiába támogatták azonban Jugyenyicsot és Gnyenikint, Kolcsakot és Vrangelt, hiába vonták be aljas tervükbe tegnapi ellenségeket, a császári Németországot, hiába igyekeztek elfojtani a forradalmat, s a Nagy Októberi Szocialista Forradalom nyomán Nyugaton és Keleten lángrollobbant nemzeti felszabadító mozgalmakat, hiába játszották az amerikai imperialista körök a népek csendőrének szerepét, a fiatal Szovjet Köztársaság történelmi jelentőségű győzelmet aratott ellenségei fölött, akik a többi országban megindult forradalmi erjedést sem tudták többé megállítani. Megismerjük a könyvből a Szovjetállam győzelmének okait, majd az utolsó részben a szovjet-amerikai kapcsolatokat az intervenció bukásától napjainkig, látjuk az Egyesült Államok agresszív világuralmi törekvéseit, szembeállítva a Szovjetállam következetes és tántoríthatatlan békepolitikájával.

Berjozkin könyve nagyon fontos leleplező munka, amely számos hivatalos forrással támasztja alá mondanivalóját. A könyv segítségünkre van abban, hogy a múlt tanulmányozása, az Egyesült Államok agresszív szerepének megismerése mellett meglássuk a második világháborút megelőző és követő nemzetközi események összefüggését is. A könyv könnyen érthető stílusban nagyszerű képet rajzol az amerikai imperialisták aljas szovjetellenes tüzelmeiről, lerántja a leplet az amerikai diplomácia minden képmutatató, demagóg, nyílt és rejtett fondorlatáról. Megismerjük az amerikai diplomáciai boszorkánykonyha szerkezetét.

Erős oldala a könyvnek, hogy nyugati forrásmunkákat is felhasznál, s így saját fegyverükkel veri vissza az imperialista áltudósok hazugságait.

A könyv kitűnő segédanyagot nyújt az SZKP történetének VIII. fejezetéhez. (Siklósi Mihály.)

Herbert Aptheker:

AZ AMERIKAI NÉGEREK TÖRTÉNETÉBŐL

Művelt Nép Könyvkiadó

A közismert »Tamás bátya kunyhója« című könyv megjelenése óta aligha olvashattunk megrendítőbb írást az amerikai négerék szörnyűségei sorsáról, mint Apthekernak, a kiváló haladó szellemű történetírónak és publicistának most magyarra lefordított művét. A mű eredetileg még 1945-ben jelent meg. Szerzője elsősorban azért írta, hogy az amerikai nép jobban megismerje néger honfitársainak viszontagságos történetét, hogy ezáltal a maga részéről is hozzájáruljon a fasiszta szellem kiirtásához. Kétségtelen, hogy a szerzőnek ez a jószándéka csak részben sikerült. Az emberségesen érző olvasóban sikerült eloszlatnia az előítéleteket, sikerült felébresztenie az emberi szolidaritás, érzését a négerék iránt. Viszont nem tudta ez a könyv ezernyi megrázó adatával sem áttörni a faji felsőbbrendűségről szóló ostoba és hazug tanokat, a káros faji megkülönböztetés frontját azokban az amerikai uralgó körökben, amelyek nemcsak Nyugat-Németországban támogatják a fasiszma újjáéledését, de létrehozták az amerikai fasiszmust, amelyet macCarthyzmusnak is neveznek. Az Egyesült Államokban Aptheker e könyve állandó és izzó tiltakozás az ottani fasiszma ellen, a faji diszkrimináció ellen, amelynek számos néger esett áldozatul a könyv megjelenése óta is. A magyar olvasó pedig megismeri ebből a könyvből az Egyesült Államok történetének sötét oldalát, az embertelenség garázdalkodásait, amelyeket gyakran a képmutató vallásosság formájában követtek el. Ugyanakkor megismeri a magyar olvasó az amerikai négerék többszázéves szabadságharcát, azokat a néger szabadsághősöket, akiket önfeláldozásuk, szabadságszeretetük, emberi öntudatuk az emberiség legnagyobb szabadsághőseinek büszke sorába állít. Aptheker történelmi adatai szerint az USA-ban 1526 óta 250 feljegyzett néger felkelés volt. A szabadságharcok története véres lapokból állnak. De talán egy népnek sem kellett olyan óriási áldozatokat hoznia felszabadulásáért, mint az amerikai négeréknek. Tehetetlen, fegyvertelen barmok módjára voltak kiszolgáltatva a rabszolgatartóknak, akik a legkegyetlenebb eszközök-

kel toroltak meg minden felszabadítási kísérletet. Aptheker könyve erről hajmeresztő tényeket mond el. A felszabadulási harc napjainkban is tovább folyik, mert hiszen az amerikai négerék még ma sem egyenjogú emberek az USA-ban. Ma is időszerű Walt Whitmannak, a nagy amerikai költőnek mondása: »Ahol a szabadság nem szívja ki a rabszolgaság vérért, ott a rabszolgaság szívja ki a szabadság vérért.« (Parragi György.)

Haywood Harry: Az amerikai négerkérdés. Bp.: Szikra 1950. 210 p.

Fast, Howard: Az erőszak napja. Ford. Gáspár Endre. Ill. Bp.: Szépirodalmi Könyvkiadó 1953. 144. (1) p. 4 t.

Fajlítás! Az amerikai néger nép vádol. Az állampolgári jogok védelmére alakult szövetség (Egyesült Államok) beadványa az ENSZ VI. közgyűléséhez. Bp.: Szikra 1952. 137 p. 1 t.

A néger is ember. Amerikai néger költők antológiája. Tiszay Andor műfordításai. Rajzok: Gyenes Gitta. Bp.: Vajda János Társaság 1948. 48 p.

Datlin, Sz.: Afrika az imperializmus járműseregében. Ford. Siklósi Mihály. Bp.: Szikra 1952. 152 (1) p. Mell. 1 térkép.

Abrahams, Peter: A fergeteg útja. Ford. Szenczi Miklós. Bp.: Szépirodalmi Könyvkiadó 1953. 253. (3) p.

Guillen, Nikolas: Keserű cukornád. Versek. Ford. és bev. Gáspár Endre. Bp.: Szépirodalmi Könyvkiadó 1952. 88. (2) p. 1 t.

ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK

Öveges József:

KIS FIZIKA I. kötet.

Művelt Nép Könyvkiadó

A könyv azoknak szól, akik tudni akarják, hogy a fizika mennyiben segített bennünket a természet megismerésében, a természeti erők felhasználásában, hol és hogyan könnyítette meg az ember munkáját, miként segít bennünket a természetben. Ez az újszerű célkitűzés: a fizika anyagának az ember és a szocialista termelés köré csoportosítása az, ami a könyvet értékes tankönyvvé és egyben érdekes olvasmánnyá is teszi.

A bevezetés a szükséges alapvetéssel foglalkozik. (A fizika tárgya, jelentősége a technikában; a fizikus kutatási módszerei; a képletbe foglalt törvény; a grafikus ábrázolás; a mérés.) Ezután áttér a

mechanika, a hangtan, a fénytán, végül a hőtan tárgyalására. A fizikai jelenségek megértését, a fogalmak tisztázását a termelő élet köréből vett példákkal segíti elő. Pl. az egyik fejezet címe: 55 millió kilowattóra. Ebben arról van szó, hogy átlagos vízjárással a tiszalöki erőmű évi 55 millió kilowattóranyi energiát ad. Ez annyit jelent, mintha az erőműben egy 8267 lóerős gép dolgozna állandóan! Ezzel kapcsolatban világítja meg a kilowatt, kilowattóra fogalmát. A hangtanban igen érdekes az emberi hangról szóló rész és az, amit a 20 000-en felüli rezgésszámú (fülünk számára már nem hallható) ultrahangok gyakorlati alkalmazásáról mond. Rövid ismertetésünkben nem térhetünk ki a sok-sok érdekes problémára, amilyen pl. a léglökéses motor és a rakétagép.

Az anyagot — az egyes fejezetek után »Gondolkozzunk« címmel beillesztve — 168 feladat egészíti ki. Nagy részükben nincs szükség számolásra, hanem a kérdésre logikus gondolkodással, az ok és okozat összefüggésének megállapításával kell felelni. Helyes, hogy a könyv végén megtaláljuk a feladatok megoldását, mert így az olvasó meggyőződhet arról, hogy helyes csapáson haladt-e. Ez fokozza biztonságérzetét a továbbhaladásban, ill. a helyes út keresésére serkenti.

Nyomdatechnikai szempontból jó, hogy a lényeges tudnivalók vastagbetűs szedéssel kidomborodnak. A megértést könnyíti a 166 jól megrajzolt, világos, beszédes ábra.

A szerző mondanivalóit világosan, szabatosan, egyszerűen fogalmazza meg. Könyvével — célkitűzése szerint — segíti a természet megismerését, de ezen túlmenően fokozza az érdeklődést és az olvasóban felébreszti azt a kívánságot, hogy minél előbb kézbe vehesse a II. kötetet és ezzel teljes képet kapjon a korszerű fizikáról. (Stéger Ferenc.)

Öveges József: Játékos fizikai kísérletek. Mozgások és erők. Ill. Bp.: Ifjúsági Könyvkiadó 1953. 190 p.

Öveges József: A legújabb kor fizikája. Fenyő István és Lukács Ernőné közreműködésével. Ill. (1951.) 2. kiad. Bp.: Művelt Nép 1952. 252 p. 1 t. (Ember és világ.)

Sztrokay Kálmán: A technika ábécéje. Ill. Szűcs József. Bp.: Ifjúsági Könyvkiadó 1953. 250. (2) p.

Kassák Lajosné:

SZÁMTAN

Művelt Nép Könyvkiadó

Ha valaki ennek a könyvnek csak első két oldalát olvassa el, azt gondolja: na, itt van még egy sablonos, tudálékos, lényegében régimódi számtankönyv, amelynek a dolgozók éppúgy kevés hasznát fogják venni, mint sok eddiginek. Aki azonban nem ijed meg a rosszul sikerült bevezetéstől és továbbmenve, belemélyed a könyv tanulmányozásába, egészen mást tapasztal.

Bátor újítás ez a könyv! Látható, hogy a szerző a szerény »Szám-tan« cím alatt nemcsak a legszükségesebb számolási ismeretek előadását tűzte ki céljául, hanem azt is, hogy az olvasót megpróbálja bevezetni a matematikai gondolkodás elemeibe. Igyekszik az ismereteket problémákon keresztül közölni, gondolkodásra készítve (bár ezen a téren nem ártana egy kicsit több türelem: sokszor túlságosan siet, túl hamar levonja a végkövetkeztést). Még inkább új azonban az, hogy rengeteg olyan elemi matematikai ismeretet közöl, amit régen »algebrai« anyagnak minősítettek; és nemcsak közli ezeket, hanem kifogástalanul meg is érteti az olvasóval — ezen a fokon azt mondhatjuk: be is bizonyítja.

Dicséretreméltó módszere a szerzőnek, hogy a megértést számos helyen kitűnő gyakorlati hasonlattal, példával biztosítja (így a tizedestörtök osztásánál a 77. oldalon). Figyelemreméltóak sok helyen a talpraesett, gyakorlati feladatok is, például a legkisebb közös többszörőssel kapcsolatban. A »Példák és feladatok« megoldásánál a rajzok alkalmazása is kitűnő ötlet.

A könyv hibájául azt róhatjuk fel, hogy saját — kitűnő — módszerében nem elég következetes. Mintha a szerző nem vette volna eléggé figyelembe, hogy ilyen könyvet legtöbbször az vesz a kezébe, akinek még nincsenek meg az elemi ismeretei sem: a túl elvont bevezetés, az ötös számszámrendszer felemlítése (8. oldal) és általában a már említett, helyenkénti sietség legalább is erre mutat. Másrészt belefért volna a könyvbe a hatványozás és a gyökvonás is (ehhez sem kell algebra!) és ezzel kapcsolatban a hat művelet rendszerbefoglalása.

Az olvasót figyelmeztetnünk kell néhány igen zavaró sajtóhibára: az 54. ol-

dalon két helyen is »40 milliomod« szerepel »egy negyvenmilliomod« helyett, a 112. oldalon a 75. példa helyes kezdése: egy 38 literes..., a 163. oldal legelső sorának elején pedig nem $\frac{3}{4}$ -et, hanem $\frac{1}{4}$ -et akart írni a szerző.

Ez a könyv komoly lépés az elemi matematikai ismeretek népszerűsítésének terén. A legjobban azzal jellemezhetjük: meglátszik rajta, hogy a népi demokráciában készült, akkor is, ha a példák szövegét nem nézzük. Minden olyan olvasónak, aki érdeklődik a szám-tan iránt, komoly hasznára válik és alapot ad további matematikai ismeretek szerzésére is. (Bizám György.)

Berman, G. N.: A számolás és a számok. Ford. Kovács György. Bp.: Szikra 1950. 38, (2) p. (Természettudományi kiskönyvtár 41.)

[Kiszelyov.] Kiszelyov, A. P.: Szám-tan. Bp.: Tankönyvkiadó 1952. 156, (4) p.

Borezanszkaja: Szám-tani gyakorlatok és feladatok. Gyűjtemény. Bp.: Közközlésügyi Kiadó 1952. 320 p. (Szocialista nevelés könyvtára 43.)

Sattler Tamásné, Bokor Agnes: Szám-tan-könyv időelemzők részére. 4. kiad. Bp.: Tervgazdasági Könyvkiadó 1953. 322, (1) p. (Bér és norma kiskönyvtára, 13.)

Seres István: Ipari szám-tan és mértan. Bp.: Népszava. [1948.]

Erdős Nándor: Ipari algebra. Bp.: Népszava 1953. 119, (1) p. (Népszava műszaki könyvtár.)

Scserbanovszkij:

HATLÁBÚ ELLENSÉGEINK ÉS BARÁTAINK

Művelt Nép Könyvkiadó

Érdekes regénynél is izgalmasabb olvasmány Scserbanovszkij könyve. Bátoran elmondhatjuk róla, hogy »nem lehet letenni«. Pedig nem regény, hanem népszerű tudományos ismeretterjesztő könyv. A káros és hasznos rovarok fejlődésével, életével foglalkozik, megismerteti az olvasóval a káros rovarok elleni vegyi és biológiai védekezés módszereit, nem utolsósorban pedig az ember évszázados törekvését, hogy úrrá legyen a természet e kicsiny, de sokszor annál gyilkosabb erőin.

Mindenképpen fel kell figyelünk Scserbanovszkij módszerének egy igen lényeges sajátosságára. Arra tudniillik, hogy nem valamiféle »szakkönyvet« ad, hanem friss, eleven, sokszor anekdotázó stílusban beszél el például a gyapjaspille amerikai elterjedésének drámai körülményeit, vagy a szovjet szakemberek

reknek a sáskainvázio elleni harcát. Kiderül, hogy a krónikákban vallásos félelemmel emlegetett »véreső« nem más, mint a bábjból kibúvó galagonyalepkés vörös váladéka, amely a rovar tömeges elszaporodása idején, egy-egy zivatar alkalmával »vérként« mosódik le a fák lombjairól.

Vagy kevesen tudják, hogy a rovarvilág leggyámoltalanabb (és legelterjedtebb) lénye, a levéltetű, kizárólag rendkívüli szaporaságával képes kikerülni teljes kipusztulását.

Az élenjáró szovjet tudomány felhasználja a biológiai védekezés minden lehetőségét. Nemcsak az énekesmadarakat hívja segítségül a káros rovarok pusztításához, nemcsak a káros rovarokat pusztító, ú. n. hasznos rovarok fejlődését segíti, hanem arra is törekszik, hogy a rovarpusztításnak ellenálló, új tulajdonságokkal rendelkező növényfajtákat hozzon létre. Legjobb példa erre a napraforgómoly leküzdése, amelynek történetét a könyv részletesen ismerteti.

Scserbanovszkij könyve mindvégig élvezetes olvasmány. Haszonnal forgathatja minden olvasója. (R. M.)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Barta János:

ARANY JÁNOS

Művelt Nép Könyvkiadó

Barta János könyve Arany Jánosról az életrajz fonalán alapos társadalmi elemzést és esztétikai méltatást adó kitűnő munka. Műfajában inkább Gyulai Pál Vörösmarty életrajzához, mint Riedl Frigyes Arany Jánosához hasonló, bár Barta a lélektani és költői fejlődés mellett mindig gondosan megrajzolja azt a gazdasági és társadalmi hátteret, amelyből Arany János költészete kinőtt. Tömör, világos, könnyed, de nem könnyű könyv, bár nem is oly túlterhelt adatokkal, mint Vojnovich Géza alapvető Arany életrajza.

Riedl Frigyes a múlt század végén a művelt magyar polgárság számára rajzolta meg a költő képét, írta le szellemét. Tézisei voltak, hogy Arany János költői

érzékenysége a magyar parasztté a zsenialitás fokán és hogy művészetét Petőfjével egyetemben a negyvenes évek demokratikus hulláma emelte fel. Barta szerint Aranynál nem az életalakítás bátorralanságán, a folytonos önfékezésén, a nyomortól való rettegésén, a beteges érzékenységen, a tépelődő mimóza-természetben van a hangsúly, nem a szubjektív oldalon, hanem azon, hogy Arany 1849 után elszakadt a néptől, nem érzett maga körül megérett közönséget, hiányzott számára a fejlődő közösség magávalragadó ereje. Ezért érezte Arany magát betegnek, tehetségét kimerültnek.

De Barta János bemutatja azt is, hogy Arany, ha bízni tud, nagyon is aktív tud lenni, amennyi benne az érzékenység és gyöngeség, legalább annyi a velük megküzdő akaraterő, tehát alapjában nem pesszimista lélek. Akkor látjuk őt helyesen — szemléletében Barta egyezik Móricz Zsigmonddal —, ha benne elsősorban Petőfi elvbarátját és harcostársát keressük, s a 48—49-es szerepléséből, majd 49-es bukásából, társadalmunk önkényuralom alatti és kiegyezéskori helyzetéből magyarazzuk pályája további alakulását, küzdelmeit, helytállását, de elfáradását, megtorpanásait is.

A magyarság, mint nép túlélte a 49-es szörnyű csapást, de a nemzeti fejlődésnek a reformkorban megindult folyamata, a nemesség polgárosítására s a nép nemzetté válására irányuló törekvések elakadtak, s jóidőre meg is semmisültek. Arany elvesztette társadalmi bázisát, elszakadt a néptől, amellyel egész költészete nemcsak 48—49-ben, hanem már előbb is összefonódott. Éppen ez mutatja a 49-es bukás végzetes hatását irodalmunk és társadalmunk fejlődésére: ha győz a magyar forradalom, nem létezhetett volna olyan dilemma, aminőt Arany később felállít a sokaság és a művelt szellem, a néptől tanulás és a népet tanítás közt. Amit Arany 67 után érzett, nem volt sem ellenzékiesség, sem kormánypártiság, ú. n. irodalmi Deákpartiság, hanem valami, amit úgy lehetne kifejezni, hogy a politikai megbénítottság érzése, a politikai cselekvőképesség hiánya. A leköltöttségnek, a politikából való kiiktatottságnak érzésével, a megnémított ember kínjával élte le Arany életének utolsó másfél évtizedét egy olyan rendszerben, amelynek kitüntetettje volt, amely állítólag az ő rendszere volt.

Barta megállapítja, hogy polgári irodalomtörténetírásunk, minden részletkutató érdeme mellett is, nem volt jó sáfára Arany örökségének. Már Gyulai Pál megkezdí emlékbeszédében a csupa fájdalom-bóli összerakott Arany ábrázolását, ezt a képet modernizálja, építi tovább Riedl Frigyes, majd leghatározottabban Babits és Kosztolányi, akik Arany fővonását a dekadens arisztokrata érzékenységben, a tragikus életérzésben látják. Már sokkal előbb Salamon Ferenc, majd Négyesy László Arany népiességét vonta kétségbe. Ezzel szemben Arany nem volt csupán csak egy »túlérző fájvirág«, hanem igazi nemzeti költő, aki erről a szerepéről csak akkor mond le, amikor már kétségtelessé válik, hogy a magyar társadalomfejlődés végtelenen elhajlik a negyvenes évek népi mozgalmának irányától.

Mi Aranyt nagy haladó hagyományainkhoz soroljuk és életművét, mely legmagasabb művészi fokon tükrözteti a magyar nép életét és igyekszik feltárni azt, ami benne szépségben, erkölcsi és kultúrateremtő erőben, igaz emberségben érték, a magyar dolgozó nép felmérhetetlen nagy kincsének tartjuk. (Katona Jenő)

BATSÁNYI JÁNOS VÁLOGATOTT VERSEI

Szépirodalmi Könyvkiadó

»En neked adom át magam ítéletre, utókor, ki... bosszút állsz...« — írta egykor Batsányi János. Több mint egy évszázadnak kellett elteltie halála után, hogy az utókor végre érdeme szerint méltassa költészetét és emberi magatartását. A Szépirodalmi Kiskönyvtár népszerű gyűjteménye — megelőzve az akadémiai teljes kritikai kiadást — végre eljuttatja a forradalmár költő válogatott verseit a tömegekhez. Nemcsak tollal, tettel is harcolt, ausztriai várbörtönökben szenvedett, üldöztetés, rendőri felügyelet volt osztályrésze élete nagyobb részében. Am törtön, üldöztetés nem törte meg »Inkább meghalok a bakó véres kardjától, mintsem, hogy ez a század és ez a nemzet megbélyegezzon.« Bizony, közel volt ahhoz, hogy pallos alatt végezze életét.

Idők során terjedelmes, nem is értéktelen életrajzok, monográfiák jelentek meg a költőről, irodalomtörténészeink azonban azt igyekeztek bizonyítani, hogy

Batsányi nem is volt forradalmár és a napoleoni kiáltvány fordításának átdolgozásával — nem követett ei »hazaárulást«. Mikor aztán 1934-ben Vértés József lelkes vidéki tanár állhatatos buzgólkodására, sok halogatás után, hazahozták Linzből Tapolcára, szülőhelyére Batsányi János és felesége, Baumberg Gabriella, egykor ismeret bécsi költőné csontjait, országos kegyelet helyett tájékozatlanság, történelmi szerepének és költői értékének lekicsinylése jutott emlékének, és művei új kiadására sem a »hivatalos körök«, sem az »irodalmi testületek« nem gondoltak.

Az ellenforradalmi évtizedekben ez nem is volt időszerű! Hisz az író történelmi szerepét — a kor haladó eszméinek kifejezését, a forradalmi átalakulás előkészítését — Petőfiig egyetlen költő sem töltötte be úgy, mint ő, aki Tapolcáról eljutott Párizsig és a Martinovics köztársasági mozgalmában való részvétel garújával, verseiért, cikkeiért, politikai tetteiért Kufsteinben és a spielbergi várban raboskodott. A felvilágosodás korának Petőfije volt, ki 1789-ben figyelmezteti történelmi jelentőségű versében (A franciaországi változásokra) a nemzeteket, országokat, de a »jobbágyok felszenteit hóhérait« is, hogy sorsukat előre szemlélni — szemüket Párizsra vessék! A látó, a Bosszús tűnődés a vakító szenteskedőkre, Levél egy régi várból és a többi világszemléleti versei tömörségükben és eredetiségükben ódai szárnyalású, dübörgő szavú, lüktető ritmusú hatalmas költemények, forradalmi harsónai a haladásnak, a felvilágosodásnak, azoknak az eszméknek, amelyekért Martinovics és társainak feje lehullott a Vérmező porába. Ugy ezek a versei, mint kufsteini elégiái érzelmi mélységükkel és egyszerű magyarságukkal (A rab madár, Gyötrődés, Tűnődés) mintegy Petőfi költészetének előzői. Változatos formáinak és nyelvének tisztasága, eszméinek költői kifejezése rokon és hasonlatos nagy utócai, Vörösmarty, Petőfi, sőt Reviczky és Ady versművészetével.

A hozzáértéssel válogatott versek gyűjteményét Bornyi Sándor látta el értékes, Batsányit jól jellemző, korát szemléletesen megvilágító bevezetéssel és jegyzetekkel. (Tamás Ernő.)

Batsányi János válogatott munkái. Zalaegerszeg: Batsányi J. népi kollégium 1948. 94. (2) p.

Gellért Oszkár:

HÍRMONDÓ

Szépirodalmi Könyvkiadó

»Itt maradtam hírmondónak!« — írja új kötetének egyik versében Gellért Oszkár, a Nyugat nagy nemzedékének egyik élő költője. De új verseinek tematikai gazdagsága, a hetvenhárom éves költő lírájának friss áradása, gazdag változatai hamar meggyőzik az olvasót, hogy Gellért nem a mélező visszatekintésben látja költői »hírmondó« szerepét. Példamutatóan tükröződik verseiben ünnepeink, hétköznapiaink gazdagsága; legifjabb költő-nemzedékünket is megszégyenítő jövőbe szárnyaló lelkesedése.

Gellért költészetét főképp fokozott társadalmi felelősségtudattal, az életközelség témában és hangban egyaránt jelentkező frissességével gazdagította a felszabadulás élménye, a költői alkotómunka új atmoszférája, távlata. Igaz, költői pályájának — immár irodalomtörténété lett — felszabadulás előtti négy évtizedében sem tartozott az elefántcsonttoronyba menekvők közé. Igazságtalan volt hozzá Schöpflin irodalomtörténete is, amikor csak arról a forradalmian újról és szépről írt, amely Gellért szerelmi lírájában jelentkezett. Sohasem hiányzott belőle az igaz írói bátorság sem, nem egyszer szólaltatták meg versei egy külön világ hitét; gondoljunk például »Vén erdőben« című régi szép versére. Nem volt váratlan, hogy 1945-ben; fenntartás nélkül népünk ügye mellé állt.

Új verseiben több helyen találkozunk a töprengő tünődéssel: »Mit nyert, mit vesztett bennem a hazám, — Mit mondtam hamisan, mit igazán, és — mai verseire gondolva — jól hallja népe szavát: »...nem rossz dal ez.«

A kötet három verscsoportjának címszavai: »Béke«, »Család-«, »Esz­tétika« jól kifejezik Gellért Oszkár költészetének mai témáit, problémáit. A Béke-ciklusban találjuk megragadó pátoszú Sztálin-verseit, békeharcos verseit és a szocialista építőmunka lírájának kiemelkedő alkotásait. Közös jellemzője ezeknek a verseknek a mélyen átélt szocialista humanizmus, amely egybeforr az idős költő forradalmi optimizmusával. »Mielőtt koporsómat beszőgeznék, — Végső sóhajoddal azt, lihegd

ki, — Minden népnek jobbideje lesz még!«

A család-versek — egy sokévtizedes boldog házasság, a felnőtt négy fiúra tekintő apai büszkeség, a nagyapai örömök — nemcsak meghatják az olvasót meleg, bensőséges hangjukkal, hanem arra is megtanítanak, mennyire szebb, tartalmasabb az egyéni boldogság a mi világunkban.

Az »Esz­tétika« címszó alatt csoportosított versekben, ha itt-ott találunk is prózai, szürke foltokat és érezzük az ihlet forró áramának kihagyásait, megkap az irodalmi életünk napi kérdéseire való gyors reagálás készsége, a Gellértet mindig jellemző művészi igényességgel párosult nemes egyszerűség.

Megkapó a kötet verseinek formai változatossága is a régi Gellért-kötetek sok szabadverse után. Nem a rutin virtuskodásáról van itt szó. Az új, súlyosabb mondanivalók keményebb, zártabb formákat követelnek.

Gellért Oszkárnak ez a tizenkilencedik verseskötete (1902-ben jelent meg az első); a felszabadulás óta a hetedik. Kívánjuk, hogy az élete nyolcadik évtizedében költészetének új virágzását érő Gellért Oszkár még sokáig írhasa pártos, szép verseit. (Pók Lajos)

Jankovich Ferenc:

A TÉL FIAI

Szépirodalmi Könyvkiadó

A magyar nép zivataros századaiból a legtragikusabb korszakok egyikét: a török harcokat választotta témájául regényében Jankovich Ferenc. A 16-ik század végének évtizedeiben, a tizenöt éves törökellenes háború idején játszódik a sok fojtottsággal, tragikus konfliktussal teljes regény. Hősei: a végvári vitézek, hős kapitányok, a nemzeti és emberi-lelkiismereti szabadság csírázó eszméin fellelkesült jobbágyok, a reformációt és a magyarnyelvű írást, nyomtatást pártoló nemes nagyasszonyok, avagy a bécsi divatosság csábkörébe került úri dámák, a Habsburg- király iránti hűséget és az udvari hűséget a hazaszeretetnél anyagi javak miatt többre tartó főurak, — és nem utolsósorban »az országban való sok romlásnak okairól« bátor hittel író, beszélő Magyarai István prédikátor. A sűrű, nem egyszer összekuszált cselekményen mind-

untalan átragyog a végvári vitézek önfeláldozása és hősiessége; az idegen királylyal szolgálaként paktáló urak, úrihölgyek romlottságán, tétovázásán és alázatán túl megvizsgálja az olvasót Magyarai István erkölcsi bátorsága, mellyel nemcsak a hitújítást hirdeti, hanem a katolikus klérus anyagiaságát, ragadozását, népelynomását leleplező írói és szónoki tevékenységével utat akar törni a szegény jobbágyok szabadságvágyának is. A regény színhelye a Dunántúl, amelyből a bécsi politika éppen ezidőtájt formálja meg Ausztria védőbástyáját, minduntalan akadályozván, hátráltatván a hős végvári kapitányok, végvári vitézek honvédő harcait, törökellenes lelkesedését. Pápa, Veszprém, a Sárrét vidéke eleve-nedik meg előttünk a viharzó és véres korszak fátylain keresztül; Jankovich Ferenc szép magyar stílusa méltón állítja elénk a táj és népe hű képét, — azét a táját és népét, amely eddig aránylag oly keveset szerepelt szépirodalmunkban. (Hiszen történelmi regényeink nagy mesterei elsősorban erdélyiek, tiszántúliak voltak, soká idegen is volt nekik a Habsburg-ellenreformáció felszíni csillogásával rakott dunántúli vidék...) Móricz Zsigmond »Erdély«-e sok-sok közvetett ihletéssel segítette a szerzőt, aki igen-igen értékes forráskutatásokat végzett, feldolgozta és megelevenítette régi okmányok, levelek, kissé elfeledett nagy történéseink (pl. Takács Sándor) nyomán ezt a változatos, szomorú korszakot, melyet a honvédő nép hite és bátorsága ragyog át, vizsgálaton és lelkesítőn. (Gogolák Lajos.)

Jankovich Ferenc: **Hulló csillagok.** Bp.: Szépirodalmi Könyvkiadó 1951. 372 p.

Mikszáth Kálmán: **A beszélő köntös.** Kisregény. Bev. Koczás Sándor. Bp.: Szépirodalmi Könyvkiadó 1953. 107 p. (Szépirodalmi kiskönyvtár 58.)

Zrinyi Miklós: **Szigeti veszedelem.** = Zrinyi Miklós válogatott művel. Bp.: Szépirodalmi Könyvkiadó 1952. 67—257 p.

Gárdonyi Géza: **Egri csillagok.** 1—2. kötet. Bp.: Szépirodalmi Könyvkiadó 1951. 252, 260 p.

Varga Imre:

KÖDÖS HAJNAL

Szépirodalmi Könyvkiadó

A ködös, párás, lélekfrissítő falusi hajnalok levegője árad Varga Imre írásaiból. »Levegőjük« van ezeknek az elbeszéléseknek, ha több tekintetben még írói szárnypróbálgatásnak tekinthetők is. Varga Imre jó ismerője a magyar fajú életének, lakóinak. E kis kötet

csokrába szedett novellái annak a nagy átalakulásnak nyomát követik, amely az elmúlt négy esztendő során zajlott hazánkban, s zajlik ma is, a Viharsaroktól Tolnáig, Borsodtól Békésig. Az elbeszélések születési éveik szerint — rendre 1949—1953-ig — nemcsak az elmúlt évek agrárpolitikai, de azalatt való irodalmi fejlődésünket is visszatükrözik, s megmutatják a fiatal író fejlődésének szakaszait.

A kötet elbeszélései közül az első, »Pocsaji István« szinte kisregényszámba megy. Egyszerű és igen drámai az az ábrázolásmód, ahogy a szerző — egy jellegzetes és igen izgalmas eset keretében — hősén, az ügyeskező, becsületes újjgazdán, Pocsajin keresztül bemutatja a középparasztra ható, ellentétes irányú vonzóerők harcaát.

A »Vendégségben« című novella egy kultúriskola növendékeinek rohammunkáját éneklé meg, mellyel egy falusi szövetkezet építkezésének sietnek segítségére, s amely a szövetkezetbeliek és az iskolások közötti barátság építését is szolgálja.

A kötetnek nevet adó »Ködös hajnal« című novella egy szövetkezet életének összeütközésekkel terhes néhány hajnali percét sűríti: Cira Ferkó szövetkezeti istállóos egy vasárnapi hajnalon leteszi a munkát. — O nem bérés — mondja. Ezen összekap a feleségével, majd szembekerül az egész szövetkezeti tagsággal. A szenvedélyes összeütközés során derül ki: előző este, ártó szavukat borral olajozva, a falubeli volt fasiszták és kulákok paprikázták fel a jószándékú fiatal parasztembert. A köd — a szövetkezeti udvart hajnali homályba borító, meg a Ferkó látását elsötétítő másikk is — az emberek jószavára, testvéri közfogására lassan eloszlik.

A »Válasz« és a »Két part között« című elbeszélés izgalmas cselekménye a déli határszélre viszi az olvasót.

Réginek és újnak szomorúságból molyosba forduló csatáját beszéli el a »Vásár« című írás: elengedi-e vajjon az édesanyja Misa gyereket ipari tanulóknak Pestre, vagy sem? A csata végül a gyerek javára dől el.

A kötet befejező elbeszélése, az 1953-ban írt »Lelkiismeret«, az élet fényes és árnyékos oldalainak bátor írói egybevetésével nyúl egy rossz falusi tanácselnök alakjához, aki hivatalában kiskirályyá gőgösödött, népétől elszakadt, s

a szeretője hálójában kulákok szekértolójává kezesedett. Kitünően rajzolja meg Varga, hogyan jut el ez az ember tévútjának mélypontjára s onnan vissza, egy színt a meglevenedett lelkiismeret módjára megszólaló régi barát, meg a saját jobbik énje józanító szavának segélyével, a nép hű szolgálatának útjára.

Varga Imre írásmódja egyszerű és őszinte. Stílusa gazdag népi kifejezésekben, tájszavakban. (Néhol mintha el is vécéné a hajszálnyi határt, amelyen túl a népnyelv már erőltetetten hat.) Alakjai jelleméről gondos rajzot készít, bár ez a rajz — minél korábbi évszámot visel az írás, annál inkább, minél későbbit, annál kevésbé — egysíkú. Erénye a cselekmény fordulatosságára, feszültségére való törekvés. Történetei — egy-egy kerek egész.

Még egyet: minden megmintázott figuráján, minden mondatán érzi az olvasó, mennyire szereti Varga Imre a maga hőseit, a magyar föld tisztaszű, egyenestekintetű, dolgozkezü embereit.

(Csobádi Péter)

Tamási Áron:

BÖLCSŐ ÉS BAGOLY

Szépirodalmi Könyvkiadó

Tamási Áron főműve nagy művészettel megírt novellái (Erdélyi csillagok) mellett, az Ábel-trilógia: Ábel a rengetegben, Ábel az országban és Ábel a nagyvilágban. A kis Ábel fölött megjelenése óta viharos idők vonultak el és húsz évet öregedett. Talán már rá sem ismerne egykori önmagára. S most szülőapja (és modellje, mert a művészet ebben is utánozza a valóságot) hosszú hallgatás után, az érlelődés és alkotás csöndje után, megírta a Bölcső és Bagoly-t.

E könyv szintén egy tervezett trilógia első része: az író gyermekkor. Mintegy megismétli az Ábel-könyvek életanyagának földolgozását, még közvetlenebb, szubjektívebb, de ugyanakkor — ha az első részből következtetni lehet — tömörebb formában. A próza ritmusa a lélek zenéjét tükrözi, bár a gondolatok éppen nem fennjárók és ezért sokan semmi különösét nem fognak benne találni. Mert olyan ez a kis könyv, mint az a mesés kagyló, mely csak akkor hangzik, ha arra való fülhöz emelik.

A gyermeki arcon minduntalan feltűnik

a valóság ironikus felismerése és egyszerűsmind megbocsátó mosolya. A könyv a valóság költői látomása, a költői lélek annyiunkban örökre betemetett mélységeiből üdén, frissen szökellve elő és aztán olyan mértéktartó írói ökonomiával kezelve. Milyen reális a nagy életfordulat leírása is, mely a szerzőt magasabb iskolába juttatja. A kis Áron pisztollyal ellövi hüvelykujját, kórházba kerül, ahol a szegény falusi fiú először eszik kiflit és zsemlyét. Keze meggyógyul, de örökre hiányzik róla a hüvelykujj. Ez adta edesanyjának a gondolatot, hogy nem kellene-e egyet próbálni véle a gimnáziumban. »A legénykénék igen jó esze van, de a mezei munkában hátrányt szenved, viszont tanulni kedve volna.« Hogyan írta hasonló szerénységgel és őszinteséggel Arany János az Ószikék egyik darabjában, a Vásárban:

»Igy — vézna, ügyetlen testi dologra —
Adtam fejem a bölcs tudományokra,
Barázda helyébe szántván sorokat,
— Nem kérkedem ezzel, mert azt se
sokat.«

Tamásinak a Bölcső és Bagoly megjelenése óta is új könyve jelent meg, a Hazai Krónika, a magyar szabadságharc regénye Erdélyben. Itt is sokat fölfest saját ifjúságából visszavitt vonásokkal a történeti képre. Ebből az ifjúságból, melynek folytatódó rajzát a Bölcső és Bagoly minden olvasója várni fogja.

(Katona Jenő)

Howard Fast:

SPARTACUS

Szépirodalmi Könyvkiadó

Azok között, akik felvették a harcot a nép nevében a szabadságjogokért, az emberhez méltó életért a fasizálódó Egyesült Államok uralkodó osztálya ellen, az első sorokban küzd Howard-Fast, a nemzetközi Sztálin-békedíjjal kitüntetett író. Fast minden írása a népet szolgálja. Regényeiben az amerikai történelem egy-egy válságos, vagy dicső epizódjának felelevenítésével mutat a mára, int és eszméltet, leleplez és mozgósít a harcra. De talán egyik könyvében sem annyira eleven erővel és sürgetően, mint a Spartacus című regényében.

»Azért írtam meg ezt a könyvet, hogy olvasói erőt meríthessenek lelőle saját, nehézségeikkel teli jövődjükhöz, hogy

harcoljanak az elnyomás s a gonoszság ellen úgy, hogy Spartacus' álma a mi időnkben valósággá válhassék» — írja regénye elé mottóként s magyarázatul maga az író.

Mi volt Spartacus álma. Tulajdonképpen erről szól a regény. Arról, hogy egy halálraítélt rabszolga-gладиátorban hogyan születik meg az álom a szabadságról, ami megfogalmazatlanul ott szunnyadt már milliók lelkében, hogyan talál mindenkinek érthető szavakra és kimondásra Spartacusban mindaz, ami kimondatlanul ott volt évszázadok óta milliók nyelvén, s hogyan vitte az álom megvalósításáért önmagát és tízezreket harcba és győzött vesztiesen is az elnyomók ellen.

A történelemírás csak azt tudja, hogy időszámításunk előtt 74-ben a capuai gladiátoriskola kétszáz rabszolgája fellázadt és az idővel hozzájuk csatlakozott száz-ezernyi rabszolga felkelését négy évi harc után törte le szátalmas légiónak pusztulása árán a hatalmas Róma. A római birodalom történetének csupán egyik véres epizódja a sok közül a Spartacus-rabszolgázadás. De az író ennél többet tud és sokkal többet is látott. Éppen mert arról az álomról van szó, amelyet Spartacus előtt és után évezredek hordtak ki méhükben, úgy formálja meg hőseit és korát, hogy az a naptári történe-sen túl hozzánk ér. »Van ennek a rabszolgaháborúnak egyáltalában története? — teszi fel a kérdést a Spartacus felett győztes légiók tábornoka, Crassus. — Spartacus nem épített, Spartacus csak rombolt. És a világ csak azokat jegyzi fel, akik építettek«. A választ milliók nevében Spartacus felesége, Varinia, a germán rabszolgánő adja meg: »Ő épített. A reményt!«

A mindenkori elnyomottak szabadság-álmát idézi az amerikai nép elé ezzel a regényével Howard Fast, tudván, hogy a Spartacus építette reményre az amerikai népek sohasem volt olyan szüksége, mint éppen ma. Ezáltal válik ez a kétezer éves történet minden sorával forrón időszerűvé és izgalmassá, túl az elbeszélés szépségén és magávalragadó drámaiságán. (Várnai Vilmos.)

Fast, Howard: **Az utolsó határ.** Regény. Ford. Keszthelyi Zoltán. Bp.: Révai 1960. 215 p.

Fast, Howard: **Névtelenek balladája.** Ford. Ottlik Géza. Regény. Bp.: Szépirodalmi Könyvkiadó 1951. 276 p.

Fast, Howard: **Az ekhós szekér.** Elbeszélés-

sek. Ford. Ottlik Géza. Bp.: Szépirodalmi Könyvkiadó 1951. 108 p. (Szépirodalmi Könyvtár 25—26.)

Fast, Howard: **Amerikaiak.** Ford. Keszthelyi Zoltán. Bp.: Révai 1960. 311. (1) p.

Fast, Howard: **A szabadság útja.** Ford. Keszthelyi Zoltán. Bratislava: Magyar Könyvtár 1951. 327. (1) p.

Giovagnoli, Raffaello: **Spartacus.** Ford. Radó György. Bp.: Ifjúsági Könyvkiadó 1952. 583. (1) p. 1 t.

Versigora:

TISZTA LELKIISMERETŰ EMBEREK

Új Magyar Könyvkiadó

A Honvédó Háború elején Sztálin a térképen a németek által lerohant területre mutatva, ezt az utasítást adta a Kremlbe összehívott partizán parancsnokoknak: »Segítsétek hadseregünket az arcvonal mögül. Menjenek, keltsék fel a népet.« Ezeknek a szavaknak nyomán megmozdult a fasiszta megszállás alatt szenvedő szovjet nép, partizánok tízezret zúdítottak az ellenségre és megteremtették a szovjet második frontot: a partizánfrontot. A területtrablok két tűz közé szorultak.

A zseniális sztálini stratégia e manővéreinek egyik hadosztálynyi erejű, speciális szervezésű és feladatú, ú. n. portyázó partizánosztágról, tevékenységének egy esztendejéről ír Versigora. »Ez nem regény és nem elbeszélés. Egyszerűen emlékirat« — mondja könyvérel az utószóban, nagyon szerényen. Valóban, nem a regényszerkesztés szabályai szerint válogatja és csoportosítja az eseményeket, amelyeknek ő maga is cselekvő részvevője volt, hanem szinte naplószerűen feljegyzi őket. Versigora mégis művészi értékű művet alkotott. Sejtetni tudja a partizánháború térbeli és hadászati méreteit — főként azonban emberi méreteit, mert hű és megragadó képet tud rajzolni a szovjet nép hazafiságáról, azokról az emberi, jellembeli tényezőkről, amelyek érthetővé teszik: a szovjet népek győznie kellett. A könyv címe találó: az igazi téma a szovjet jellem szépsége, ahogyan a háborús szenvedésekben, az olykor emberfeletti nehézségek legyőzésében egyre ragyogóbban előtűnik. Felejthetetlen típusokat ábrázol. Ilyen Kovpak apó, a tábornoki rangot kapott és a Szovjetunió Hőse címmel kétszer is kitüntetett osztáparancsnok, ez a ravasz, szívós öreg, igazi népi hős, akinek »hadászati őstehetsége« abban áll, hogy ismeri a nép lelkének minden rezdülését és mindig egyet akar vele. A bolsevik tudatosság képviselője Rudnyev politikai biztos,

magas képzettségű katona, akiben csodálatosan olvad össze a szocialista-humanista műveltség és a férfias tettekézség. Mellettük elevenen, sok melegséggel és mélyen emberrel humorral megrajzolt alakok egész sora, egyszerű, talán kevésbé választékos beszédű, de ragyogó szovjet emberek ábrázolása emeli ki a könyvet a hasonló szándékú művek közül.

Nagy érték Versigora szerény, poznélküli, férfiasan nemes stílusa, amely mögött egy új embertípus jellemének aranyfedezetét érezzük: Versigora művész és katona; a kievi filmgár rendezője volt a háború előtt, önkéntes népfelkelőként vonult a háborúba és rövidesen mint a Szovjetunió Hőse címét viselő vezérőrnagy vezette a Kovpokról elnevezett partizánhadosztályt. Az ő személye is, — bármilyen szerényen háttérbe szorítja is magát, — rokonszenvet és csodálatot kelt az iránt a társadalom iránt, amely ilyen egész embereket, az eszme, a szellem és a tett embereinek ilyen típusait tudta felnevelni, amilyen maga a szerző is. (Lékay Ottó.)

IFJÚSÁGI IRODALOM

Szabó Pál:

HAJDÚ KLÁRI

Ifjúsági Könyvkiadó

Izig-vénig mai regény a Hajdú Klári: napjaink egyik legfontosabb problémáját választja tárgyául. *Nők a szocialista mezőgazdaságban* — így hangoznék a társadalomtudomány nyelvén annak az anyagnak a foglalatja, amit az író a képszerűség eszközeivel, a regényírás módszereivel olyan sokszínűen tár elénk.

Maga az a körülmény, hogy a regényben nemigen szerepel már az »Ellenség«, vagy csak nagyon elmosódottan, — s így az alakok nem oszlanak a szokásos két táborra, arra szorítja az író, hogy a jószándékú emberek közösségén belül differenciálja a szereplők jellemét. Nincsenek tehát fekete és fehér jellemű emberek — hanem vannak kedves és okos lányok, udvarlós és szemérmes fiúk, energikus és tehetetlen asszonyok: mindez a sokszínű, boldog élet.

Egy-két periférikus kivétellel mindnyájan olyanok, akiknek szívügyük a termelőszövetkezet, a gépállomás, szóval a szocializmus.

Az iklódi gépállomás meg a termelőszövetkezet között a viszony mégsem jó. A munkafegyelem laza, a DISZ nem működik, a közelgő nyári munkákra nincsenek emberek, szóval a gépállomás szervezetében kell rendet csinálni.

Evégből jöttek a traktorgyárból Hajdú Klári és Szörnyű Rózsi. Régóta készülnek feladatukra: tangazdaságban dolgoztak, traktoros tanfolyamot végeztek. Most eszük, szívük, akaratuk minden rezzenését a szocializmus építésének szolgálatába állítják.

Eközben azonban fiatalok is, — s a fiúk, akiket a nagy feladat feléjük sodor, nagyjából méltóak a vonzalomra. Tiszta, szép szerelmek szövődnek, kisebb-nagyobb bonyodalmakkal, drámai összetűzésekkel.

A regény legsikerültebb fejezete azt mutatja be, hogy Szörnyű Rózsi szíve választotta, Argyelán Józsi — ki ugyanakkor Hajdú Klári rajongója, hogyan inog meg becsületében: feketeszántást végez néhány középparaszt földjén. A megtévedt fiút, ki egyben az állomás legjobb dolgozója, éppen Hajdú Klári leplezi le — nagy lelki tusa után. A fiú összetörten és megszegyenülten várja büntetését. De a közösség ítélete nem tör palcát Argyelán József felett. Töredelmes önkritika és részletes vallomástétel árán a tisztességtelen kereset visszatérítése után Argyelán József továbbra is tagja a becsületes dolgozók közösségének.

Ez a megoldás a regény egyik főtanítása: nem mindenki gazember, aki megtévedt. Sok mindent kell mérlegelnie annak, aki emberek sorsába szól bele. S a gépállomás és a DISZ vezetői — fiatal nő létükre, vagy éppen abból következőleg — kitűnően megállták helyüket sok elmélyülést igénylő munkájukban.

A regény sokirányú pedagógiai célkitűzése itt-ott bénítja művészi hatását: Hajdú Klári ajkairól — főleg a regény elején — néha kissé programbeszédszerűen hatnak azok a mondatok, melyekben a regény eszmei mondanivalóját fogalmazza meg az író. Túlságosan »szájába rágja« az olvasónak a regény ideológiai megoldását. Ez talán a regény rosszul értelmezett »ifjúsági« rendeltetése miatt van.

Később azonban, a meseszöveg folyamán — s itt főleg a szerelem szövődésére kell gondolni — az alakok is több-rétűekké, művészileg hitelesebbekké válnak. (Vidor Pálné.)

A kiskőrösi Petőfi-hét rendezésében tevékeny részt vett az Országos Széchényi Könyvtár. Kézírókönyvet szerkesztett szavaló és felolvasó versenyek céljára, azonkívül könnyen szétszedhető és becsomagolható Petőfi-vándorkiállítászt állított össze, hogy azt Kiskörös januári Petőfi-hete után faluról falura szállíthassák. A szavaló- és felolvasóversenyek egyrészt az olvasómozgalom növelését, másrészt a szavaló- és felolvasó-kadérek nevelését szolgálják. A kiskörösi ünnepi hét csak bevezette a Petőfi ismertető országos mozgalmat, amelynek irányításában az Országos Széchényi Könyvtár is részt vesz.

Szabó Pál Kossuth-díjas író beszélt legutóbbi műveiről, életről a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 20. fiókja és az I. ker. Fűst gimnázium ifjúságának közösen rendezett irodalmi estjén. Szabó Pál előadásában különösen legújabb könyvéről, a Hajdu Klári-újs és külföldi tapasztalatairól beszélt. Tíz hozzászóló különféle kérdéseket és problémákat vetett fel. Az előadásban részleteket olvastak fel az író Új föld című művéből.

Az Országos Műszaki Könyvtárat 1953-ban 84.652 olvasó látogatta (1952:66.000). A használt kötetek száma 180.414 volt (1952: 107.554). A kölcsönzött kötetek száma 53.885 (1952: 44.000). A könyvtár a múlt évben 4 iparági, 12 annotált ajánló és 25 műszaki fejlesztési bibliográfiát adott ki. Ezenkívül 35 különféle különleges bibliográfiát is készített. 560 »bekérő« bibliográfiát állított össze az üzemek részére 22.000 adattal. A fordítási osztály orosz és népi demokratikus nyelvből 5300 cikket ültetett át magyar nyelvre.

A népkönyvtárat támogató tanácsokról emlékezik meg egyik vezércikkében Bács-Kiskun megyei Népiújság. Zsanaeresztő, Harkakötöny, Harta, Böcsa, Vaskút, Csenegöd azok a helyi tanácsok, amelyek leginkább felismerték a népkönyvtárak hivatásának fontosságát és teljesítették kötelességüket a népművelés e fontos intézményeivel szemben.

Olvasóértekezletet tartott a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 20. sz. fiókja. Krudy Zsuzsa, a fiók vezetője beszámolt a könyvtár eddigi fejlődéséről és munkájáról, 19 hozzászóló a könyvtárosok munkájával, egyes könyvek, így a kötelező olvasmányok és a klasszikus könyvek csekély számával foglalkozott. A könyvtárnak ez volt az első olvasóértekezlete.

Kempelen Farkas születésének 220. évfordulója alkalmából az Országos Műszaki Könyvtár január 15-én 4 utcai és 4 emeleti tálrlójában kiállítást rendez a lángeszű magyar feltaláló emlékére. A kiállítás magában foglalja Kempelen Farkas sakk-automatáján és beszélőgéjén kívül írógépet, gőzgépeit, szökökútját és egyéb ismeretlen találmányait, valamint építészeti terveinek megismertetését.

Nemzetiségi könyvtárosok értekezlete volt — írja a Viharsarok Népe — a békéscsabai Megyei Könyvtárban. Az értekezleten a délmagyarországi könyvtárak vezetői vettek részt és 19 szlovák és román könyvtáros számolt be arról, hogy a könyvtárak helytelen szervezése, könyvvállományának helytelen összetétele folytán a nemzetiségi dolgozók nem ismerhették és nem szerethették meg az anyanyelvükön kiadott műveket. Az olvasók főleg prózai és mesekönyvek iránt érdeklődnek, a nemzetiségi könyvtárakban pedig túlyomórészből szakkönyvek találhatók. Az értekezlet résztvevői elhatározták, hogy a jövőben sokkal szervezetesebb, felvilágosító munkát végezzenek. Szarvason pl. jóideig nem tudtak a dolgozók arról, hogy a könyvtárban szlováknyelvű könyvek is vannak. A könyvtár új vezetője nemrég kiállítást rendezett az állomány szlováknyelvű könyveiből és azóta állandóan növekedik az olvasók száma. Két-egyházán is mind nagyobb az érdeklődés a románnyelvű könyvek iránt, de a könyvtárnak egyelőre csak 54 ilyen kötet van. A lótkomlói könyvtárnak 240 szlováknyelvű könyve van, de ezek nem elégítik ki az igényeket, mert az olvasók főleg szépirodalmi és ifjúsági könyveket keresnek. A hiányokat rövidesen megszüntetik.

A bányász legényszállások újabb 6—7000 kötet könyvet kapnak. A könyvvállományt a megyei könyvtárak segítségével állandóan cserélik és így a bányák dolgozói egyaránt megismerkedhetnek a magyar és külföldi klasszikusokkal és a mai irodalmi művekkel.

Kacsóh Pongrác halálának 30. évfordulója alkalmából tárlkiállítászt rendezett a Széchényi Könyvtár olvasótermi folyosóján. A hét tárló szemléletően összeválogatott könyv-, kotta- és könyvanyaga az olvasók elé tárja a János vitéz megzenésítésének útját, foglalkozik a Rákóczi című dalművel és a nagy zeneszerző részben kiadatlan, eredetiben meglevő műveivel, írói, pedagógiai és más sokoldalú tevékenységével.

Marx sajtókezüleg irt önéletrajza iránt, amelyet az Országos Széchényi Könyvtár kézirattára őriz, újabban egyre többen érdeklődnek. Legutóbb a Német Demokratikus Köztársaság egyik állami kiadójának munkatársa látogatta meg a kézirattartat. Kiderült, hogy e kiadó utóda annak a frankfurti kiadónak, melyet Marx önéletrajzában külön megemlít. A könyvtár ezért a Marx-kézirat fénymásolatával ajándékozta meg a látogatót.

A MTESZ 8500 kötetes szovjet szakkönyvtára, továbbá a mintegy 9000 füzetnyi folyóiratállománya az Országos Műszaki Könyvtár birtokába került. Az OMK a MTESZ központi székházában január folyamán fiókkönyvtárat létesít.

Szovjet folyóiratok előre fordítása egyik fontos tevékenysége az Országos Műszaki Könyvtárnak. 1954-ben 18 szovjet folyóirat legfontosabb cikkeinek előre fordítását végzik el. A cikkek oldalanként 150 forint árban szereshetők meg a könyvtárban (Budapest, VIII. József-körút 6.).

A Szabó Ervin Könyvtár 44. sz. fiókja a közetben levő Faesztergályos Kisipari Szövetkezetben »Üzemegészségügy a faiparban« címmel ankétot rendezett az új kormányprogramnak a dolgozók-ról való gondoskodás, a munkásegészségvédelem megjavítására vonatkozó célkitűzéseivel kapcsolatban. A KTSZ tagjainak 75 százaléka részt vett a rendezvényen és a hallgatók fele előadást adott. Herman Péter orvos előadást hozt. A könyvtár munkatársai ezután a »Rendel a műhelyben« c. kisfilmet vetítették. A KTSZ munkavédelmi megbízottja az ankét eredményeként olyan szűrőberendezést beszeresztet határozta el, amely a fafeldolgozás és megmunkálás közben keletkező pornak a tüdőbe való behatolását megakadályozza.

Műszaki könyvtáros tanfolyam indult — mint megírtuk — december 8-án Budapesten. A tanfolyammal kapcsolatban, amelyet az Országos Műszaki Könyvtár rendezett, a nagyarányú jelentkezés szükségessé tette levelezőtagozat létesítését. A januárban induló levelező-oktatásban 30 — főleg vidéki — szakkönyvtáros vesz részt. A könyvtár december második felében tartotta második olvasóértekezletét, amelyen az olvasók elmondták kívánságaikat, panaszait, egyes szaklapok előfizetésére kérték a könyvtárat és sokan kiemelték az OMK jó és szakszerű munkáját.